

№ 18 (659)
Май 2017 года

Крдаязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Асоба: гісторык, археолаг і папулярызатар даўніны Мікола Багадзяж – стар. 2**
- ☞ **Выданне: кніга пра ваколiцы Свiцязi – стар. 5**
- ☞ **Прадаўжальнікі: маладых талентаў збірае «Ветразь» – стар. 6**

Экскурсія ў аграгарадку Вішоў Бялыніцкага раёна

На тым тыдні...

✓ **3 мая** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» пачала працаваць **выніковая выстаўка XII Міжнароднага конкурсу жывапісу і графікі «На сваёй зямлі»**. У экспазіцыю ўвайшлі працы юных мастакоў з 17 краінаў: Аргенціны, Арменіі, Беларусі, Балгарыі, Босніі і Герцагавіны, Венгрыі, Ірана, Казахстана, Літвы, Польшчы, Расіі, Румыніі, Сербіі, Славеніі, Тайланда, Турцыі, Украіны.

✓ **3 мая** Нацыянальная бібліятэка Беларусі сумесна з выдавецтвам «Мастацкая літаратура» прэзентавала **кнігу «Францыск Скарына. Са слаўнага горада Полацка»**. Выхад кнігі прымеркаваны да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання і ажыццёўлены пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

✓ **3 мая** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа **адкрылася выстаўка «Мой мілы сын...»**, прымеркаваная да 100-гадовага юбілею з дня нараджэння Юрыя Канстанцінавіча Міцкевіча (1917 – 1941), сярэдняга сына народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, які загінуў на фронце ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны.

✓ **5 мая** ў Мемарыяльным музеі-майстэрні З.І. Азгура адкрылася **персанальная выстаўка графікі «Соедзяня берега» вядомага беларуска-ізраільскага мастака Іосіфа Капеляна**. Напярэдадні мастак правёў прэс-канферэнцыю з нагоды адкрыцця сваёй выстаўкі ў Беларусі. Яна прымеркаваная да 80-годдзя майстра. На выстаўцы прадстаўлена 17 графічных працаў, выкананых у розных тэхніках і створаных мастаком у перыяд жыцця ў Савецкім Саюзе і пасля пераезда ў Ізраіль.

І. Капелян нарадзіўся ў Бабруйску ў 1936 г. З 1952 па 1956 г. вучыўся ў Ленінградскім мастацка-графічным педагагічным вучылішчы. Потым была вучоба на факультэце графікі ў Беларускам тэатральна-мастацкім інстыту-

це ў майстроў Арлена Кашкурэвіча, Мая Данцыга і інш. Скончыўшы інстытут, І. Капелян працаваў у выдавецтве – ён аформіў больш за 130 кніг.

✓ **7 мая** ў Беларускам дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту **святкавалі Юр'я**. Гэта адно з самых шанаваных святаў народнага календара, святкуецца шостага траўня ў дзень Святога пакутніка Георгія Перамоганосца, паводле ўяўленняў беларускага селяніна, заступніка свойскай жывёлы і палеткаў. Веснавы Юр'я пазначаў сабою сапраўдны пачатак вясны. У гэты дзень сяляне выходзілі з песнямі і ахвярнаю ежаю аглядаць сваю ніву. З Юр'ем звязваўся звычайна і першы выган жывёлы на пашу.

Пад час свята можна было пачуць юраўскія спевы, убачыць абрад «Тураўскі карагод», паспяваць і патанчыць ды інш.

✓ **10 мая** ў Іркуцкай абласной юнацкай бібліятэцы імя І.П. Уткіна Іркуцкая беларуская моладзевая суполка «Крывічы» ладзіла **літаратурную вечарыну па прозе Васілія Быкава, прымеркаваную да Дня Перамогі**. Пра жыццё пісьменніка распавяла Воля Галанава, агляд творчасці зрабіла Дзіяна Карніловіч, успамінамі пра сустрэчы з В. Быкавым падзяліўся Аляксей Церахаў, урыўкі з твораў паў-беларуску чыталі В. Галанава і Алег Рудакоў.

Фэст экскурсаводаў – 2017. Як гэта было

Выхадныя 22 і 23 красавіка сёлета ў Беларусі адзначыліся VIII Фэстам экскурсаводаў, які традыцыйна быў прымеркаваны да Міжнароднага дня помнікаў і мясцінаў. Толькі ў Мінску прайшло 86 бясплатных экскурсіяў, а ў рэгіёнах Беларусі адбылося 56 цікавых вандровак.

Рэгіёны Беларусі – гэта цэлая скарбніца цікавостак. У нас ёсць шматлікія куточки, пра якія мала што вядома асноўнай колькасці насельніцтва краіны. Але нават да тых мясцінаў, што на слыху, не заўсёды можна дабрацца самастойна. Таму арганізатары Фэсту прапанавалі наведаць экскурсіі ў гэтыя мясціны і даведацца пра іх гісторыю ад прафесіяналаў.

Сёлета Фэст экскурсаводаў прайшоў ва ўсіх абласных цэнтрах, а таксама і за мяжой – у Вільні і Кракаве. Цікавасць да экскурсіяў у беларусаў значная. І пра гэта сведчаць вялікія групы наведнікаў той ці іншай экскурсіі. Агулам сёлета наведала мерапрыемства блізу 3 700 чалавек. І гэта нягледзячы на надвор'е, якое 22 і 23 красавіка несла то дождж, то кароткае сонца, а часам і парывісты вецер.

Акрамя абласных цэнтраў, экскурсіі адбыліся ў многіх гарадах нашай краіны: у Полацку, Пінску, Баранавічах, Оршы, Стоўбцах, Клімавічах, Заслаўі, Маладзечне, Нясвіжы, Навагрудку, Лідзе, Мар'інай Горцы, Дзяржынску. Шэраг бясплатных экскурсіяў прайшоў у аграгарадках Белавежскі, Юравічы, Вішоў, Акцябрская, у вёсках Талька, Вязынка, Мількаўшчына, Старыя Васілішкі. Удзельнічалі ў Фэсце і храмы розных канфесіяў, дзяржаўныя і прыватныя музеі, школы і парк гісторыі «Сула».

(Працяг тэмы на стар. 3)

Нашы віншаванні

Археалаг з пісьменніцкім талентам

Многія ў Беларусі гісторыю роднага краю спасцігалі, мяркуючы, не ў апошнюю чаргу і дзякуючы кнігам прафесійнага гісторыка, журналіста, пісьменніка-публіцыста Міколы Багадзяжы. Нагадаем ягоную кнігу – «Сыны зямлі Беларускай» (2002), а таксама напісаныя разам з жонкай Ірынай Масляніцкай: «Слава і няслаў» (1995), «Радзівіллы – Нясвіжскія каралі» (1997), «Жанчыны, найбольш знакамітыя ў гісторыі Беларусі» (2008), «Беларусь далетапісная» (2010), «Софія Слуцкая» (2012). Шэраг артыкулаў М. Багадзяж прысвяціў радаводу Чапскіх, былых уладальнікаў Станькава, запісаў легенды і паданні пра іх.

Нарадзіўся Мікола Канстанцінавіч 16 мая 1957 года ў вёсцы Траянаўка Барысаўскага раёна. Днямі гісторык, папулярызатар айчынай даўніны адзначаў 60-годдзе.

А пачынаўся ягоны шлях у навуку з 1984 года, калі скончыў гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Спачатку працаваў настаўнікам у вясковых школах Барысаўскага і Дзяржынскага раёнаў, потым – у аддзеле археалогіі Інстытута гісторыі НАН Беларусі. Шмат гадоў ён сумяшчаў заняткі археалогіяй і журналістыку. Прафесійнай журналістыкай пачаў займацца з 1990 года, працаваў у газетах «Чырвоная змена», «Новой народной газете», «Цэнтральнай га-

зеце», часопісах «Несси», «Бярозка» і «Нёман». Сябра Саюза журналістаў СССР з мая 1990 года; сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі з 2006 года. М. Багадзяж – гістарычны кансультант дакументальных тэлефільмаў студыі «Летапіс»: «Гаспадыні Нясвіжа», «Нясвіжскія фарны», «Нясвіжскія адлюстраванні» (рэжысёр трылогіі Люд Гедравічус), мастацкага фільма «Анастасія Слуцкая» (рэжысёр Юрый Елхаў, сцэнарый па ідэі Уладзіміра Янкоўскага напісаў Анатоль Дзялендзік). Ён з'яўляецца і адным са сцэнарыстаў трынаццацісерыйнага дакументальнага

тэлепраекта «Беларусь. Летопись времён» (рэжысёр Людміла Снігірова, 2008).

У шэрагу выдадзенага юбілярам – кніга «Беларусь далетапісная», бадай, самая, у добрым сэнсе, правакацыйная. Разам з Масляніцкай Багадзяж паспрабаваў паказаць, чым і як жылі людзі на землях сучаснай Беларусі ў часы, калі не пісалі дакументаў, а звесткі пра даўніна падзеі захоўвалі ў вусных паданнях. Пра гэтую (і некаторыя іншыя кнігі юбіляра) пісала ў свой час і нашая газета.

Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуе даўняга сябра і аўтара нашага выдання Міколу Канстанцінавіча з 60-годдзем. Зычым творчага поспеху, здароўя, новых адкрыццяў і публікацыяў.

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце **.rtf**, як варыянт – **.doc**, але не **.docx** (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова – захоўваць у фармаце **.rtf**. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем Arial, 13 пунктаў, паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнае імя і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфрувайце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не дадаваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у канчатковай публікацыі не ўкралася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення сказа, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней вярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункi, фотаздымкi павінны быць захаваныя ў фармаце **.jpg (.jpeg)** або **.tiff**. Пажадана **300 кропак** на цэлю (dpi), дапускаецца не меней за **1024 пікселяў** па большым баку ці памерам не менш за **500 кілабайт**. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначаць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстравана. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённыя і зычлівыя.

Будзем разам рабіць нашую з вамі «Краязнаўчую газету»!

Дзе варта пабываць

Запрашэнне ў эпоху рыцарства

27 мая ў Беларускам дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту адбудзецца фестываль гістарычнай рэканструкцыі «Эпоха рыцарства», зладжаны з удзелам клуба гістарычнай рэканструкцыі «Гівойт». У праграме фесту – відовішчныя паядынкi закаханых у даспехі рыцараў і бітвы пешых рыцараў, турнір конных рыцараў, турнір сярэднявечных лучнікаў, кірмаш рамеснікаў, выступленне музычных гуртоў (сярод якіх будзе «Стары Ольса»), вулічнага тэатра, тэатраў сярэднявечнага танца ды інш.

Пачатак праграмы а 12-й гадзіне. Дадатковую інфармацыю шукайце на сайце etna.by.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Мастаўчане гаварылі пра Перамогу

4 мая, напярэдадні святкавання Дня Перамогі, у Мастойскай раённай бібліятэцы адбыўся тэматычны вечар «Бессмяротная Перамога, бессмяротны яе салдат».

Бібліятэкары расказалі прысутным пра цяжкія выпрабаванні, якія выпалі на долю нашай краіны ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Юнакі і дзяўчаты даведаліся пра тое, як Мастойшчына прыняла на сябе першыя ўдары нямецка-фашысцкіх захопнікаў, пра жорсткія баі каля вёсак Лунна, Дубна, Сіня-

вічы і інш. Размова ішла таксама пра падзею, якая адбылася каля вёскі Чарлэна 22 чэрвеня 1941 года і на той момант не мела аналагаў у гісторыі сусветнай авіяцыі. Тады на таран варожага знішчальніка пайшоў экіпаж бамбардзіроўшчыка пад кіраваннем капітана Пратасева.

З цікавасцю слухалі маладыя мастаўчане пра лётчыка Андрэя Данілава, пра нашага земляка Міхаіла Белуша, які паўтарыў подзвіг Аляксандра Матросова, а таксама пра Героя Савецкага Саюза Васіля Жукава і малодшага лейтэ-

нанта Івана Тордзія, якія загінулі ў баях за вызваленне нашага раёна.

Асобная ўвага пад час імпрэзы была нададзена трагічнаму лёсу спаленай вёскі Княжаводцы. Бібліятэкары расказалі таксама пра партызанскія фармаванні і падпольныя маладзёжныя арганізацыі, якія дзейнічалі на тэрыторыі раёна. Імпрэзу суправаджала электронная прэзентацыя.

Вольга КОРШУН, метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Мастойскай раённай бібліятэкі

Удзельнікі тэматычнага вечара «Бессмяротная Перамога, бессмяротны яе салдат»

Фэст экскурсаводаў — 2017. Як гэта было

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

Экскурсіі на дабрачыннай аснове праводзілі апантаных экскурсаводы, краязнаўцы, святары і проста захопленыя гісторыяй жыхары нашай краіны.

Адной з самых буйных па колькасці наведнікаў сёлет-

анімаванай экскурсіі ўдзельнікі даведаліся пра падзеі вайны 1812 года на Бярэзіне, загадку лёсу маскоўскіх трафейных каштоўнасцяў. Захапляльны аповед правёў мясцовы краязнаўца, рэканструктар Мікалай Чарнуха.

Ад вёскі Казловічы непадалёк форта «А» Брэсцкай крэпасці распачыналася экскур-

У в. Наднёман Уздзенскага раёна адбылася экскурсія «Таямніцы палаца ў Наднёмане. Прафесар з-пад Узды». Экскурсавод Генадзь Ярмак цікава распавёў пра спадчыніка шляхецкага роду Якуба Наркевіча-Ёдку, які вывучаў прыроду таямнічай сілы электрычнасці. Ён адзін з першых вынайшаў перадачу электрычных хваляў, што выкарыстоўваецца ў сучасным радыё.

Фэст экскурсаводаў робіцца высылкамі аматараў, якія шчыра любяць родную гісторыю. Гэта агульны кардынатар Валянціна Кароткіна, каардынатар па рэгіёнах Павел Каралёў, каардынатар па Мінску Таццяна Гайдук, а таксама шэраг валанцёраў. Але зразумела, што немагчыма зладзіць агульнадзяржаўнае мерапрыемства толькі асабістымі намаганнямі. Таму арганізатары выказваюць шчырую падзяку ў падтрымку і дапамозе Беларускаму камітэту Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах

(ІКАМОС), Беларускаму грамадскаму аб'яднанню экскурсаводаў і гідаў-перакладчыкаў, Нацыянальнаму агентству па турызме і Беларускаму фонду культуры. А 11 мая ў мінскай мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адбылося падвядзенне вынікаў Фэсту экскурсаводаў і невялікая ўрачыстасць з нагоды яго правядзення. Падзякі арганізатараў і падарункі ад спонсараў атрымалі ўсе экскурсаводы, якія ахвяравалі сваім вольным часам дзеля папулярыза-

М. Чарнуха распавядае пра падзеі 1812 г.

няга Фэсту стала экскурсія па Браславе. Вядомыя краязнаўцы, супрацоўнікі сферы турызму і культуры, грамадскія актывісты правялі экскурсію «Басанож па маставой», на якой экскурсантаў даведаліся пра гісторыю старой брукаванкі, а таксама мелі магчымасць выйграць квіток на музычны фэст «Viva Braslav – 2017».

Незвычайная экскурсія была ў Барысаве пад назвай «Тот-дэ-пон. Некамбатанты пад Барысавам у 1812 г.». У

сія Аліны Дзеравянка «Таямніцы форта Літара «А»». Экскурсантаў даведаліся пра гісторыю выдатнага помніка фартыфікацыі першай паловы ХХ стагоддзя, які быў сведкам асноўных ваенных падзей мінулага: дзвюх сусветных войнаў, савецка-польскай вайны 1919 – 1921 гадоў, «халоднай вайны» краінаў Варшаўскай Дамовы з блокам НАТА. Магутныя валы і сьрыя бетонныя сцены форта захоўваюць нямала таямніцаў і загадак.

Сула, паездка на дракары

цыі беларускай гісторыка-культурнай спадчыны ў шырокіх колах насельніцтва.

А мы ўжо чакаем усіх на Фэсце экскурсаводаў 21 і 22 красавіка 2018 года! Глядзіце інфармацыю на сайце <http://fest-guides.by/>. А калі вы хочаце далучыцца да Фэсту ў

якасці экскурсавода і налета правесці сваю экскурсію па родных мясцінах, калі ласка, пішыце на пошту: festguides@gmail.com.

Спасцігайце родныя мясціны разам з намі!

Святлана ГРЫШКЕВІЧ

А. Дзеравянка распавядае пра форт «А»

«Фэст экскурсаводаў» і «Алея сяброўства»

22 красавіка ў аграгарадку Мазалава Віцебскага раёна для яго жыхароў і гасцей у межах штогадовага фестывалю «Фэст экскурсаводаў» адбылася экскурсія «Па слядах герояў фільма «Чорная бяроза»».

Работнікі мясцовых устаноў культуры і адукацыі прапанавалі яе ўдзельнікам – мясцовай моладзі і замежным студэнтам ветакадэміі і ВДУ імя П.М. Машэрава – наведаць музей ў Мазалаўскай сярэдняй школе, цікавыя і змястоўныя экскурсіі па якіх правялі намеснік дырэктара па навучальнай рабоце Ірына Выхадцава і захавальнік фондаў музеяў Кацярына Каралёва. Працягну-

лася экскурсія пешым падарожжам па знакамітых мясцінах аграгарадка, дзе праходзілі здымкі эпизодаў кінафільма «Чорная бяроза». Прагледзець урывкі з фільма можна было пад час наведвання Мазалаўскага сельскага дома культуры. Успамінамі пра час здымак кінафільма падзялілася мясцовая жыхарка, колішняя настаўніца школы Ларыса Бароўская.

Скончылася мерапрыемства акцыяй «Алея сяброўства» па добраўпарадкаванні сельскага населенага пункта (алея закладзеная летась у цэнтры Мазалава), у якой прынялі ўдзел жыхары і госці аграгарадка, у тым ліку культработнікі і замежныя студэнты – удзельнікі клуба інтэрнацыянальнага сяброўства «Згода», што дзейнічае на базе СДК.

Кожны ўдзельнік пад час мерапрыемства атрымаў каляндарык з выявай лагатыпа «Фэсту экскурсаводаў» і візітоўкі Мазалава – помніка архітэктуры ХІХ стагоддзя – колішняй сядзібы Ігната Манькоўскага.

Андрэй СТРУНЧАНКА,
арганізатар экскурсіі,
магістр гістарычных навук

Даведка

У 2017 годзе спаўняецца сорок гадоў з моманту здымак кінафільма «Чорная бяроза» Нацыянальнай кінастудыяй «Беларусьфільм». Эпізоды знакамітага двухсерыйнага фільма пра вайну і пра лёс чалавека здымалі ў Мінску, Віцебску, Мёрах і ў вёсцы (цяпер – аграгарадку) Мазалава Віцебскага раёна. Тады, у 1977 годзе, некаторы час жыхары Мазалава жылі здымкамі фільма. Мінула шмат гадоў, месяцы здымкаў змяніліся. Так, напрыклад, не захаваліся млын і «навісны» масток праз Лужаснянку, зніклі некаторыя будынкі. Але засталася сведка той эпохі – велічная хвоя на берэзе Лужаснянкі, што добра паказаная ў кадрах фільма.

Абставіны, што абумовілі пражскую місію Ф. Скарыны, важныя не толькі для вывучэння вытокаў беларускага кнігадрукавання, але ў пэўнай меры ўяўляюць і больш агульную тэарэтычную і метадычную цікавасць, бо закранаюць пытанні даследавання гісторыі кнігі ў народаў, якія ў свой час уваходзілі ў склад шматнацыянальных дзяржаўных фармаванняў. На некаторых аспектах гэтай двухадзінай праблемы мы і хацелі б кратак спыніцца.

Першы, хто прапанаваў тлумачэнне прычынаў, па якіх беларускі першадрукар пачаў сваю дзейнасць менавіта ў Празе, быў вялікі чэшскі славіст Ёзаф Добраўскі, які ў 1792 – 1793 гг. зрабіў навуковае падарожжа ў Расію. Тут, у бібліятэцы Пецябургскай акадэміі навук, ён упершыню пабачыў скарынаўскае Пяцікніжжа, а ў Маскоўскім архіве Дзяржаўнай калегіі замежных спраў меў магчымасць азнаёміцца з шэрагам іншых пражскіх выданняў Ф. Скарыны. Справаздачу пра свае назіранні ён апублікаваў у 1796 г.

У той час вучоныя амаль не мелі звестак пра жыццё і дзейнасць Ф. Скарыны. Спрэчным заставалася і пытанне: пра якую ж Прагу паведамлялася на тытульным аркушы «Бібліі рускай»: пра сталіцу Чэхіі ці прадмесце Варшавы? І.Г. Штрытар, які апублікаваў у 1783 г. апісанне скарынаўскай Бібліі,

не дапусціў нават думкі, што гаворка можа ісці пра чэшскую Прагу: «Того не можно за верное сказать: ибо в Богемии, сколько мне известно, не российскими или славянскими литеррами печатали: и сие вероятно, что сию одну книгу

часы, то даведаўся, што ён у 1519 г. быў такі нязначны, што прыведзеныя ў «Бібліі» подпісы «ў слаўным, вялікім месце Пражскім» зусім не маглі да яго адносіцца. З гэтага Добраўскі зрабіў канчатковую выснову, згодна з якой месцам

Яшчэ раз аб прычынах пездкі Скарыны ў Празе

для іностраннага народа нарочна в Празе, что в Богемии, напечатали. Читается может, что сия Прага есть Варшава или какое место в Литве».

Такой жа думкі перад пездкай у Расію прытрымліваўся і Добраўскі. У лісце да чэшскага славіста Ф. Дурыха, які працаваў у Вене, у маі 1791 г. ён указаў, што Пяцікніжжа было выдадзенае Ф. Скарынам не ў Чэхіі, а ў Польшчы. Пасля знаходжання ў Расіі меркаванне Добраўскага змянілася, пра што ён з усёй шчырасцю паведамляў у сваёй навуковай справаздачы. Спачатку, пісаў ён, «Прага як месца друкавання здалося мне настолькі неверагодным, што я хутчэй падумаў аб Празе непадалёк Варшавы. Аднак калі я ў Варшаве запытаўся аб стане горада Прагі ў мінулыя

выдання «Бібліі рускай» магла быць толькі чэшская Прага.

Канстатацыя гэтага факта прымуціла даследчыка задумацца над пытаннем: чаму Ф. Скарына выбраў для сваёй дзейнасці менавіта сталіцу Чэшскага караляўства? У сувязі з гэтым Добраўскі выказаў надзвычай цікавую гіпотэзу, звязаную з інтэнсіўнымі палітычнымі і дыпламатычнымі кантактамі, якія існавалі тады паміж Польшчай, Вялікім Княствам Літоўскім, Аўстрыяй і Чэхіяй. Трон апошняй з 1516 па 1526 г. займаў пляменнік польскага караля Жыгімонта I Старога Людовік Ягелон. Згодна з меркаваннем Добраўскага, Ф. Скарына мог быць у свіце польскага караля, які ў 1515 г. наведаў Прагу і Вену.

Гэта давала беларускаму першадрукару надзею «знайсці тут большую бяспеку і падтрымку, чым дзе-небудзь у іншым месцы».

Гэтая гіпотэза не атрымадала далейшага развіцця, хоць А. Флароўскі і назваў «не без значэння» адзначаны чэшскім знаходжаннем на чэшскім троне прадстаўнікоў дынастыі Ягелонаў Уладзіслава (1471 – 1516) і яго сына Людовіка (1516 – 1526). А. Флароўскі згаджаўся з тым, што існаванне дынастычных сувязяў нават «без прамой дапамогі польскага караля» магло садзейнічаць паспяховай дзейнасці Ф. Скарыны ў Празе. «Аднак, – рабіў ён агаворку, – усё гэта – пакуль што толькі дапушчэнні і здагадкі, на якіх нельга з упэўненасцю грунтаваць якія-небудзь высновы і меркаванні».

Усё гэта так. Але што ж у гіпотэзе Добраўскага трэба

Неабходна ўлічваць, што Вялікае Княства Літоўскае, звязанае з Польшчай асабістай уніяй, было шматнацыянальнай дзяржавай, значную частку якой з XIV ст. складалі беларускія землі – радзіма Ф. Скарыны. Традыцыі, якія ішлі ад старажытнарускай культуры і якія атрымалі ў наступны перыяд развіццё як у беларускім, так і ва ўкраінскім асяроддзі, адыгрывалі ў духоўным жыцці Вялікага Княства Літоўскага важную ролю. Гэта, у прыватнасці, адбілася на становішчы «рускай» (сучаснай беларускай. – «КГ») мовы як афіцыйнай. На ёй былі напісаныя Літоўскія Статуты XVI ст., агульна-дзяржаўныя летапісы, вялося справядства. Гэта прасочваецца і па матэрыялах славянскага кнігадрукавання, цэнтрам якога тут спачатку стала Вільня, дзе на пачатку 1520-х гг., па вяртанні з Прагі, узнікла друкарня Ф. Скарыны – першая на сучаснай тэрыторыі нашай краіны. А прыкладна за тры дзесяцігоддзі раней у Кракаве з друкарні Швайпольта Фіеля выйшлі першыя славянскія кірылічныя друкаваныя кнігі, якія атрымалі распаўсюджанне не толькі сярод праваслаўнага насельніцтва Вялікага Княства Літоўскага, але і ў Расіі.

Такім чынам, палітычныя кантакты паміж Чэшскай і Польска-Літоўскай дзяржавамі садзейнічалі пашырэнню культурных сувязяў паміж народамі, якія жылі ў іх межах, у тым ліку паміж прадстаўнікамі чэшскага, польскага і беларускага асяроддзя. З такога пункту погляду і трэба разглядаць змест чэшска-польскіх і чэшска-літоўскіх узаемаадносін.

Аляксандр
МЫЛЬНИКАЎ

Паводле кнігі «Спадчына Скарыны» (Мінск, 1989)

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

«Кніжная спадчына Францыска Скарыны» цяпер ёсць і ў Літве

4 мая ў Нацыянальнай бібліятэцы Літвы імя Марцінаса Мажвідаса адбыўся круглы стол «Францыск Скарына. 500-годдзе кнігадрукавання ў Беларусі і Літве». На адкрыцці круглага стала з прывітальным словам выступілі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы Аляксандр Кароль і генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Літвы Рэналдас Гудаўскас.

Пад час імпрэзы дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі правёў прэзентацыю і перадаў факсімільнае выданне «Кніжная спадчына Францыска Скарыны» Нацыянальнай бібліятэцы Літвы імя Марцінаса Мажвідаса, Бібліятэцы Акадэміі навук Літвы імя Урублеўскіх, Бібліятэцы Вільнюскага ўніверсітэта і Бібліятэцы Вільнюскай гімназіі імя Ф. Скарыны. Кіраўнікі і прадстаўнікі літоўскіх бібліятэк выказалі словы ўдзяч-

насці за каштоўны падарунак Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і банку «БелВЭБ», якія з'яўляюцца ініцыятарамі і асноўнымі

выканаўцамі выдавецкага праекта «Кніжная спадчына Францыска Скарыны».

Паводле інфармацыі арганізатараў

Фота з сайта nlb.by

Р. Матульскі і Р. Гудаўскас

Выданні краязнаўцаў краіны

Абярэг для землякоў

Аўтар больш як 200 публікацыяў у кнігах, навуковых зборніках і перыядычных выданнях (у тым ліку – у «Краязнаўчай газеце») Святлана Кошур з Карэлічэй нядаўна выдала чарговую, восьмую, кнігу пра родныя мясціны – «Залатая падкова Свіцязі».

З некаторымі яе працамі – кнігамі «Вяртанне на Радзіму» (2002) і «Зямля Карэліцкая і яе славуць людзі» (2009) – нашыя чытачы знаёмыя. Новае выданне запрашае ў вандроўку па ваколіцах славуцага возера Свіцязь. Гэтае месца становіцца адпраўною кропкаю.

Напачатку аўтар настрайвае на адпаведны лад вершам знакамітага нараджэнца гэтых мясцінаў, падае вытрымку з верша Адама Міцкевіча «Свіцязь»:

Між дрэў, бы ў вяночку,
адкрыецца воку
Там возера Свіцязь, як дзіва.
Як быццам хто шыбіну
лёду звысоку
Сюдзі апусціў беражліва.
А здарыцца быць тут
начною парою,
Застынеш, аддаўшыся
чарам:
Рой зор над табою, рой зор
пад табою
І месяцы два перад
тварам!

Першы, аднайменны, артыкул «Залатая падкова Свіцязі» распавядае пра навакольныя вёскі Асташын, Мірацічы, Валеўка, Радагошча, Чамброў, Райца, Малюшычы, Валокі, Варонча, Цырын, Карчова, Мядзвядка, Беразавец, запрашае на месцы былых маёнткаў (у тым ліку ў Туганавічы), а таксама ў Мір і Карэлічы. У кожнай кропцы гэтага своеасаблівага маршруту адкрываюцца свае цікавосткі і таямніцы. А расповед пра райцэнтр дапоўнены вытрымкамі з дзённіка Міхаіла Казіміра Радзівіла Рыбанькі, дзе згадваюцца падзеі, звязаныя з тагачаснымі Карэлічамі.

Асобныя артыкулы прысвечаны цікавым людзям гэтага краю – Якаву Бязмену з вёскі Класнае (ён стаў пратагызам Сымона Турга з трылогіі Якуба Коласа «На ростанях»), настаўніцы Аляксандры Зотавай (якая сябрала з Якубам Коласам), паэту Янку Журбе, начальніку карэліцкай пошты Паўлу Богушу, мастакам Валянціну Рамановічу, Эдварду Кучынскаму, Аляксею Будзейку, Мікалаю Панасенку і Уладзіміру Ешману, літаратарам і навукоўцам Уладзіміру Навумовічу і Але Петрушкевічу... Багата

персаналіяў па навукоўцах, якія нарадзіліся на Карэліччыне, знойдзе чытач у артыкуле «На ніве асветы»: канструктар і тэхнолаг Аляксандр Раковіч, фізік Андрэй Богуш, вучоны-ветэрынар Аляксандр Богуш, вынаходнік, дарожны будаўнік Мікалай Вырко, энергетык Аркадзь Качан, кандыдаты тэхнічных навук Сямён Карповіч і Юрый Сініца, матэматык, прафесар Уладзімір Конюх, педагог і матэматык Георгій Булдык, філолаг Іван Булдык, філосаф, прафесар Павел Кікель, селекцыянер-бульбагод Георгій Піскун ды іншыя.

Шмат увагі ў кнізе прысвечана расповедам пра час, калі раён быў у складзе Польшчы, пра перыяд калектывізацыі і раскулачвання, пра гады фашысцкай акупацыі. «Давялося мне чуць ад састарэлых людзей, – піша С. Кошур у артыкуле «Абярэг для землякоў», – што ў гады вайны ў вёсках узнавіўся абрад ткання ручніка-абдзенніка, які з даўніх часоў меў ахоўную функцыю і вырабляўся ў час агульнага няшчасця. Некалькі жанчын адной вёскі збіраліся разам у адну хату, каб на працягу дня ці ночы спрасці і выткаць абярэг. Ткалі яго

калектывна за мінімальны тэрмін. Пад час працы ўсе ўдзельнікі абраду павінны

В. Рамановіч. «Над Свіцяззю» (1938 г., медзярыт)

былі захоўваць маўчанне». І далей распавядае пра вёскі, дзе праходзіў гэты аб-

рад, пра лёсы салдатаў Вялікай Айчыннай, якія з іх пайшлі на фронт.

Цыкл артыкулаў «У гады калектывізацыі» распавядае пра пакручастыя лёсы дбайных вяскоўцаў, якія з працы маючы болей «положеного», былі залічаны да кулакоў, не маглі нават пры ўсім сваім жаданні стаць калгаснікамі, а нехта і ўвогуле патрапіў у сібірскую стану, на высылку, дзе з цяжкасцю выжывалі. Нехта спрабаваў дабіцца пасаблення – звярталіся асабіста і пісьмамі ў дзяржаўныя ўстановы. У кнізе прыведзены цікавыя лісты сямнаццацігадовага Леаніда Кузьміча з вёскі Горныя. Перад Генералісімусам Сталіным ён хадаўнічаў за дзядулю Яўстафія Рыгоравіча Кузьміча. «Ветліва прошу вас дарагой папаша памочь нашему гору. Мы дети сироты, отец наш погиб на фронте Отечественной войны в 1945 году, а мать вышла замуж в 1946 году, – пісаў хлопец. – Просим Вас

ты аб кулацкіх гаспадарках цяпер захоўваюцца ў музейнай экспазіцыі «Зямля і людзі».

Багата іншых матэрыялаў можна пабачыць у карэліцкім музеі «Зямля і людзі», якому 25 гадоў жыцця адала С. Кошур. І пра кожны яна можа распавядаць цікавыя гісторыі. Некаторыя змешчаны ў новай кнізе. Ёсць тут і расповед пра яе сямейны фотальбом. Лёсы сем'яў яе бацькоў Ганны Пракопаўны з роду Грынько і Андрэя Антонавіча Пыско, сям'і Надзеі Андрэеўны Кузьміч (якая адна гадала сына Аляксандра, будучага мужа аўтара кнігі) цесна знітаваныя з цэлаю эпохаю. У 1935 годзе сям'я Пракопа Грынько з Чырвонай Слабоды была рэпрэсаваная і высланая ў архангельскую тайгу. Як там жылі і выжывалі яны і падобныя да іх небаракі – асобная гісторыя. А інжынер-мостабудаўнік Ілля Пыско так і не папрацаваў па спецыяльнасці – у 1941 годзе загінуў з аднакурснікамі, абарняючы Маскву. І з такіх дзясяткаў каротчых гісторыяў складаецца гісторыя эпохі, у якой нараджаліся і сталелі пакаленні дзядоў і бацькоў чытачоў нашай газеты.

Кніга таксама багата ілюстраваная. Тут можна выдзеліць аж тры своеасаблівыя альбомы. Фотальбом сямейны, на аснове якога спн. Кошур распавядае аб падзеях мінулага стагоддзя, фотальбом, прысвечаны землякам (вядомым і звычайным грамадзянам), лёсы якіх звязаныя з Карэліччынай, і альбом рэпрадукцыяў жывапісных і графічных твораў мясцовых мастакоў.

дарагой и любимый папаша
взять во внимание наше
сельскохозяйственное
положение, так как мы
остались сиротами и
сейчас живём в одном
доме с бабушкой и
бабушкой которые
уже нетрудоспособные
а мы ещё несовершеннолетние,
дедушку обложили
сельскохозяйственным
налогом которого он
не в состоянии
выплатить. (...) Прошу
Вас не откажите в
моей просьбе. 30 января
1949 г.» Праўда, пісьмо
не дапамагло, Баранавіцкі
аблвыканкам пакінуў
рашэнне ў сіле. А вось
ліст да Сталіна ды іншыя
тагачасныя дакумен-

Цешыць, што дзесяцігоддзі, аддадзеныя Святланай Андрэеўнай працы ў краязнаўчым музеі, сталіся перыядам збірання і сістэматызацыі сведчанняў і дакументаў прамінулых эпохаў. І матэрыялы тыя не засталіся ляжаць у запасніках – выходзяць у выглядзе публікацыяў у перыядычных выданнях, у кнігах. Гэта – своеасаблівы летапіс Карэліцкага краю. Не кожны рэгіён можа пахваліцца, што мае гэткага даследчыка. Зямлі на падковае Свіцязі пашанцавала.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Ад рэдакцыі. У адным артыкуле складана распавесці пра шматграннае выданне. А колькі засталася па-за старонкамі кнігі! І нашыя чытачы маюць магчымасць з першых вуснаў даведацца пра свіцязянскі край, задаць свае пытанні аўтару кнігі «Залатая падкова Свіцязі». Зрабіць гэта можна будзе пад час сустрэчы, што неўзабаве адбудзецца ў Мінску ў рамках імпрэзаў «Мой род – мая радзіма». Запрашаем! Час і месца паведамім у наступным нумары.

Сям'я маці аўтара кнігі Ганны Грынько ў высылцы. Сядзяць: Фядора Паўлаўна, Вера, Ганна, Мікалай, Пракоп Рыгоравіч Грынько. Стаяць: Марыя, Вольга. 1935 г.

Традыцыйная культура пад «Ветразем»

Эстафету конкурсу ў межах раённай адукацыйна-культурнай праграмы «Традыцыйная культура і моладзь», што адбыўся ў Мінскім Цэнтры дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь», прыняла Мінская СШ № 71, дзе 15 красавіка быў арганізаваны першы раённы конкурс беларускіх народных рамёстваў «Саломаляцэнне: беларуская народная лялька, цацка», а 18 красавіка – III адкрыты конкурс выканаўцаў беларускіх народных танцаў.

Традыцыйныя і сучасныя беларускія лялькі ды цацкі выконваліся ў розных тэхніках пляцення і матэрыялах – з выкарыстаннем саломы, сена, травы, лісця кукурузы. Маладыя майстры прадставілі шмат каларытных ды незвычайных творчых працаў: «Кот-баюн», «Гаспадыня», «Вожык», «Парсучок», «Певень», «Вяснянка», «Кожнік», «Дзяўчына і хлопец», «Цмок», «Неразлучнікі», «Беларусачка» і іншае, выкананых у народных традыцыях.

Найлепшымі працамі прызнаныя вырабы Лізы Двойневай, Дашы Ваешка, Лены Сілюк (дыпламы 3-й ступені); Юлі Кот, Наташы Шайкоўскай, Аніты Барадзіной (дыпламы 2-й ступені); Дашы Навасілецкай, Паліны Кірыленкі, Алены Голік (дыпламы 1-й ступені); Змітра Аўгусціновіча (лаўрэат конкурсу), Веранікі

намінацыі «Творчы падыход»). Прызям сімпатыяў глядачоў узнагароджаная Сафія Капусцянская.

Сярод калектываў юных саломаляцельшчыкаў званне лаўрэата прысуджанае аб'яднанню па інтарэсах «Чароўная саломінка» («Ветразь»; кіраўнік Алена Таляронак) і студыі «Залатая саломка» (гімназія № 75 г. Мінска імя Масленікава; кіраўнік Алена Белавус), якія атрымалі ганаровае права прадставіць сваю творчасць на фестывалі народных рамёстваў «Саламяны чуд», што прайшоў сумесна з III адкрытым конкурсам выканаўцаў беларускіх народных танцаў «Ветразь».

Для танцавальнага конкурсу гасцінныя гаспадары 71-й школы абралі вялікую актывую залу, дзе дзве сотні ўдзель-

Алена Таляронак са сваімі выхаванцамі

рускіх народных побытавых парных танцаў: «Лявоніха», «Картузэ», полька «Матылёк», «Пцічкі», «Верабей», «Базар», «Какетка», «Мальвіна», «Падэспань», «Полька імправізаваная», «Грачанікі», «Ойра», «Кракавяк», вальс «Залатыя горы», «Мікіта», «Матлёт», «Ночка», «Гапак», «Субота», «Лысы», «Каханачка», «Барыня», «Вальс». Дадаткова вызначалі найлепшых танцораў-салістаў у выкананні танцаў «Мікіта» і «Чобаты».

Па выніках галасавання журы пераканаўчую перамогу атрымалі выхаванцы калектываў, якіх пад-

Сяргей Мацюшонак, Таццяна Абрамовіч (намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Мікіта»); Юля Краўчук (намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Чобаты»»).

На другім месцы па якасці падрыхтоўкі і колькасці ўзнагародаў – выхаванцы Ядвігі Суботкі, (касцюмы – Тамары Хамені): фіналісты (парны танец) Руслан Герасіменка і Соф'я Герасіменка; лаўрэаты, Дыплом I ступені: Арсеній Кісялёў, Вераніка Бакун, Аляксандр Говар, Ксенія Артамонава; (салісты, намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Чобаты»») Аляксандр Говар.

На трэцім месцы па якасці падрыхтоўкі і колькасці ўзнагародаў – танцоры-выхаванцы Даны Струнеўскай. Гэта фіналісты Ягор Бухвал, Лізавета Палюховіч, Сямён Ляўчэня, Лінара Аюпава, Іван Барзенка, Марына Струнеўская (парны танец); Васіль Дзерах (салісты, намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Чобаты»»). Лаўрэаты, Дыплом III ступені: Васіль Дзерах, Антаніна Кураловіч (парны танец); Антаніна Кураловіч (салісты, намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Мікіта»»).

Найлепшымі сярод танцораў, падрыхтаваных Наталляй Шыманец і Вольгай Варывончык, сталі Мікіта Дрэнь, Кацярына Емяльянава, Марат Пярхайла, Лізавета Сайкоўская, Дзяніс Шульга, Карына Імбро (парны танец) і дыпламанты III ступені Дзмітрый Юшкевіч і Анастасія Асташонак.

У фінал выйшла падрыхтаваная Паўлам Стрэльчанкам пара ў складзе Ігара Гялзінскага і Ксеніі Грыўнак, якія перамаглі і ў сольнай намінацыі «Традыцыйны беларускі танец «Чобаты»».

Фіналістамі сталі таксама Антон Казлоў, Ксенія Раздзьева (педагог Аляксандра Зінчанка) і Даніла Беразоўскі і Наста Барысевіч (педагог Ніна Макоўская).

У якасці ганаровых гасцей на мерапрыемстве прысутнічалі загадчык сектара культуры ўпраўлення ідэалагічнай працы, культуры і па справах моладзі адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска Аксана Дабрынец, магістр культуралогіі, навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Таццяна Мармыш і прафесар кафедры касцюма і тэкстылю Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Юрый Піскун.

Лаўрэатамі прызнаныя дыпламанты

I ступені: Аляксей Патапаў, Аляксандра Гірына, Сяргей Мацюшонак, Таццяна Абрамовіч (парны танец); Аляксандра Гірына (салісты, намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Мікіта»»);

II ступені: Мікіта Касцюковіч, Вікторыя Касцюкевіч, Яўген Садзько, Лізавета Мядзведзь, Ягор Анікейчанка, Ірына Хамутова, Валянцін Верас, Вольга Сачык (парны танец); Юля Краўчук (салісты, намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Мікіта»»), Багдан Захарэвіч (намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Чобаты»»);

III ступені: Мацвей Зайко, Алёна Сілюк, Станіслаў Асадчы, Надзея Клуыша (парны танец); Ірына Хамутова (салісты, намінацыя «Традыцыйны беларускі танец «Чобаты»»).

Усе канкурсанты атрымалі дыпламы ўдзельнікаў, членам журы і ганаровым гасцям конкурсу народных танцаў юныя майстры дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва падарылі свае найлепшыя працы. А глядачы – атрымалі вялікае задавальненне і цудоўны настрой.

Ініцыятыва «Ветразь» пачутая, падтрыманая і падтрыманая і павялічвае кола прыхільнікаў. Праграма «Традыцыйная культура і моладзь» пашырае свае межы. Чакаем працягу.

Наш кар.
Фота
Наталі КУПРЭВІЧ

Пашыраецца танцавальнае кола

Брытвіч (у намінацыі «Захаванне народных традыцый»), Улі Асмалоўскай, Марыны Мазанік, Сафіі Гаман, Ігара Маляўкі, Насты Шурупавай (у

нікаў танцавальных і фальклорных калектываў Мінскай, Гомельскай абласцей і г. Мінска спабарнічалі ў выкананні рэгіянальных варыянтаў бела-

рыхтаваў да конкурсу Мікола Козенка: парны танец – Ілля Чэпа, Серафіма Валынкіна, Мікіта Лях, Вольга Мядзведзева (фіналісты); салісты –

Журы за працай

Канкурсанты старэйшай узроставай групы

«Карагод веснавых святаў»

У Магілёве адбыўся абласны фестываль фальклорнага мастацтва «Скарбніца Падняпроўя». У свяце, якое праходзіла на базе Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці і культурна-асветнай работы, прынялі ўдзел калектывы шасці раёнаў вобласці.

Наш Касцюковіцкі раён быў прадстаўлены багата і разнастайна. Веснавымі песнямі і гульні-карагодам «Вясёлая Польшка» сустракалі гасцей на вуліцы народны вакальны ансамбль «Сяброўкі» Сялецкаўскага сельскага Дома культуры і юныя ўдзельнікі клуба аматараў народнай творчасці «Пошук» Новосаматэвіцкага клуба вольнага часу.

У фае разгарнуліся выстаўкі дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, на якіх дэманстраваліся майстар-класы па саломалляцтву, вышыўцы, роспісе пасхальных яек. Майстры ж Касцюковіцкага раёна вучылі гасцей рабіць прыгажосць з пахучай драўніны.

Вельмі пастараліся касцюковіцкія гаспадыні, каб стол на выстаўцы-дэгустацы ламіўся ад традыцыйных пасхальных страваў. Гатавалі ўсім раёнам. Кошыкі з рознакаляровымі яйкамі, кулічы ды птушкі, хрусты ды дранка, сала з малодзенькай цыбулькай, грыбочкі ды бліночкі... Ад багацця «Касцюковіцкага гасцінца» разб'ягаліся вочы.

Падсілкаваўшыся, госці праходзілі ў канцэртную залу, дзе іх чакала цікавае тэатралізаванае прадстаўленне. Самыя старэйшыя ўдзельнікі свята – аўтэнтчны фальклорны гурт вёскі Журбін і Жанна Садкова – уразілі глядачоў выканаўчым майстарствам і творчымі здольнасцямі. Веснавымі песнямі гукалі вясну ўзорны ансамбль народнай песні «Муравушка» і сямейна-роднасна група «Радня» Муравільскага сельскага Дома культуры. Добра прайшлі веснавыя святкаванні. З нецярпеннем чакаем, калі ўжо эстафету перахопяць цёплыя карагоды летніх святаў.

Наталля
ДРОБЫШАВА

Са спадчынай продкаў у будучыню

Жыццё і мкліва ляціць наперад. І здабываючы кожны дзень нешта новае для сябе, мы не прыкметна губляем тое святое, спрадвечнае, што нашыя продкі называлі непарыўнай павяззю часоў, – нашу спадчыну. А яна выяўляецца як у людзях, так і ў прадметах штодзённага побыту мінулых стагоддзяў.

Супрацоўнікі Дзятлаўскага дзяржаўнага гісторыка-краязнаўчага музея для дзяцей дашкольнага і школьнага ўзросту распрацавалі цыкл музейна-педагагічных інтэрактыўных заняткаў «Са спадчынай продкаў у будучыню». Ён уключае ў сябе розныя тэмы. Гэты напрамак працы – важная частка дзейнасці музея. Заняткі прадугледжваюць працу з дзецьмі

рознага ўзросту з выкарыстаннем музейных прадметаў.

Цыкл музейных інтэрактыўных заняткаў уяўляе сабою вандроўку ў мінулае нашых прабабуляў і прадзядуляў. Заняткі «Каляда-калядкі, збірайцеся, рабяткі» распавядаюць пра традыцыі калядавання ў Беларусі, знаёміць з вуснай народнай творчасцю, прысвечанай гэтаму святу. Заняткі «Вясна прыйшла! Цяпло знайшла!» праходзяць у форме гульні. Вучні разам з супрацоўнікамі музея «гукаюць вясну» так, як рабілі нашыя продкі. Усё гэта падмацаванае фальклорным матэрыялам. Заняткі «Ой, рана на Івана...» праводзяцца ў забаўляльнай форме і знаёмяць з традыцыямі святкавання Купалля. Заняткі «Прышоў Ба-

гач – кідай рагач...» уяўляюць сабой музычнае мерапрыемства ў народным стылі з гульнямі, песнямі, конкурсамі.

Усё, што мы робім, і спрыяе вывучэнню беларускай абраднасці, фальклору, знаёмяць з прыладамі працы, хатнім начыннем, вырабамі рамёстваў. Можна сто разоў гаварыць пра талент, працавітасць, дасціпнасць і мудрасць беларусаў, але лепш, калі дзеці самі пачуюць песні, пагуляюць у гульні нашых продкаў. Тады яны пераканаюцца, што прыгожыя словы пра наш народ не выдумка, што нам ёсць чым ганарыцца.

Дзінара ХАРОШКА,
дырэктар Дзятлаўскага
гісторыка-краязнаўчага
музея

І кіўну, і маргну...

Уздоўж

3. І кіўну, і маргну, і да ... прыгарну (прык.).
7. Смелы, горды чалавек (перан.).
8. Дзе каханне, там і ... (прык.).
10. «Любоў – гэта ... дабіцца дружбы таго, хто прыцягвае сваёй прыгажосцю». Цыцэрон.
11. Буйная драпежная жывёла.
13. Вынік старанняў, дасягненне (перан.).
14. «А божа мой, божа мілы, // На што я жаніўся? // Узяла жонка ўкусіла – // ... гады лячыўся» (прып.).
15. На губах – ..., а на сэрцы – лёд (прык.).
18. Жанчына без кахання, што ... без водару (сіцільская прык.).
20. ... думка, адно і сэрца (прык.).
24. «Ведай, ..., // Ведай, ..., // Цябе моцна я люблю!». З песні «Ой, мяцеліца» (сл. А. Дзержынскага, муз. М. Шуміліна).
26. Род папугаяў.
27. «Ўскіпела снежная ..., // І белаі пенай мкне яно». З верша М. Багдановіча «Завіруха».
28. Калі мужчына – агонь, дык жанчына – ... (румынская прык.).

Упоперак

1. «Ох ты, міленькі мой, // Я цябе пацешу: // Куплю скрыпку, ..., // На шыю паве-

шу» (прып.).
2. Жыццё без кахання, што ... без вясны (прык.).
3. Калі муж хварэе – ... марнее, калі жонка хварэе – каханне слабее (японская прык.).
4. Час цвіцення.
5. Іншае каханне як ...: хутка растае і ператвараецца ў гразь (прык.).
6. Гарачнасць, парыў (перан.).
9. «У Мар'яны начаваў, // У Тацяны ўпіўся. // Праз ... ўцякаў – // Шапачку забыўся» (прып.).
12. «На вуліцы ... грае, // Мiane мама не пускае. // Пусці, мама, паглядзець, // Ці харошы маладзец (прып.).
13. «Першая ... кахання: у мужчын – нясмеласць, у жанчын – смеласць». В. Гюго.
16. Салодкае печыва.
17. З каханнем усюды ..., са злом усюды цесна (прык.).
19. Добрая ... цяплей за валёнкі (прык.).
21. «... жа з дзеўкамі жартуе, // Ну проста смех ажно бярэ! // То ён знянацку пацалуе, // То хустку з галавы здзярэ». З паэмы «Тарас на Парнасе».
22. Мужчына без жанчыны – галава без ..., жанчына без мужчыны – ... без галавы (нямецкая прык.).
23. Рыбалоўны кручок з трыма зубцамі (разм.).
25. Самец лісы.

Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ

1		2		3		4		5		6	
7								8			9
				10							
11				12						13	
		14								15	
16											17
18		19								20	
				21		22		23			
				24						25	
26											27
						28					

Май

22 – Уродніч Уладзімір Васільевіч (1942, Столінскі р-н), жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2004) – 75 гадоў з дня нараджэння.

23 – Мінская конка (Мінск; 1892 – 1929), від грамадскага транспарту – 125 гадоў з пачатку дзейнасці.

25 – Янка Непачаловіч (Іван Данілавіч; 1917, Старадарожскі р-н – 1969), паэт, аўтар шэрагу паэтычных зборнікаў – 100 гадоў з дня нараджэння.

25 – Мікола Купрэў (Мікалай Сямёнавіч; 1937, Рагачоўскі р-н – 2004), пісьменнік, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1996), Літаратурнай прэміі імя У. Калеснікі (2007) – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Лявончыкаў Васіль Емяльянавіч (1937, Слаўгарадскі р-н), бібліяграфазнаўца, бібліятэказнаўца, педагог, кавалер ордэна «Знак Пашаны», уладальнік знака Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь «За ўклад у развіццё культуры Беларусі» (2004) – 80 гадоў з дня нараджэння.

28 – Жураўлёва Зінаіда Андрэўна (1927, Хойніцкі р-н – 2011), гісторык, архіваіст, заслужаны работнік культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

28 – Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (Мінск; 1927), найбуйнейшае сховішча дакументаў па гісторыі Беларусі XX ст., вядучая ўстанова архіўнай галіны нашай краіны – 90 гадоў з часу стварэння.

28 – Шчадрына Валянціна Ніканораўна (1927, Нараўлянскі р-н – 2008), перакладчыца, заслужаны работнік культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

28 – Шаламенцава (Шэламенцава) Людміла Сяргееўна (1937), піяністка, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

29 – Талкачоў Сямён Львовіч (1907, Бабруйск – 1970), піяніст, канцэртмайстар, педагог, народны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

30 – Казакоў Барыс Іванавіч (1937 – 2008), жывапісец, графік, мастак тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

30 – Малевіч Юрый Мікалаевіч (1937, Мінск – 2003), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 80 гадоў з дня нараджэння.

30 – Раеўскі Ігар Іванавіч (1937), беларускі і расійскі дырыжор, хормайстар, заслужаны артыст Беларусі, народны артыст Расіі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Чэхаславакіі (1972) – 80 гадоў з дня нараджэння.

31 – Кікоін Міхаіл (1892, Гомель – 1968), французскі мастак, аўтар партрэтаў, пейзажаў, нацюрмортаў – 125 гадоў з дня нараджэння.

Замкі Беларусі на запалкавых этыкетках

У апошнія гады адкрытае акцыянернае таварыства «Барысаў-дрэў» вельмі радуе філуменістаў (калекцыянераў запалак і запалкавых этыкетак) і тых, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі. ААТ «Барысаў-дрэў» ужо выпусціла вялікую серыю запалак з этыкеткамі, на якіх змешчаныя гербы гарадоў Беларусі, савецкая зброя і ўзнагароды Вялікай Айчыннай вайны 1941 – 1945 гадоў.

Цяпер распачаты выпуск запалкавых этыкетак, на якіх адлюстраваныя замкі Беларусі, прычым надпісы на этыкетках зробленыя па-беларуску. На этыкетках ужо адлюстраваныя Косаўскі, Любчанскі, Ружанскі, Мірскі, Нясвіжскі, Быхаўскі, Гальшанскі, Лідскі, Гродзенскі Стары замкі. У бліжэйшы час «Барысаў-дрэў» парадуе філуменістаў і іншымі цікавымі гістарычнымі выпускамі этыкетак.

Сяргей ЧЫПРЫН

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 17

Уздоўж: 2. Чалавек. 7. Час. 8. Дух. 9. Праталіна. 10. Спежка. 11. Хлапец. 14. Адно. 16. Смех. 18. Каваль. 20. Гравер. 24. Кратавіна. 25. Сын. 26. Дні. 27. Каханне.

Упонара: 1. Памяць. 2. Чырок. 3. Лета. 4. Воля. 5. Канал. 6. Сумленне. 12. Алеся. 13. Торба. 15. Дарадчык. 17. Певень. 19. Лірык. 21. Ранне. 22. Птах. 23. Звон.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАЛЯВАННЕ (працяг артыкула). Разнавіднасцю аблавы з нагонкай з'яўляецца лава, пры якой паляўнічыя ідуць доўгай шарэнгай разам з гучкамі. Лава, у якой удзельнічала насельніцтва некалькіх суседніх вёсак, прымянялася пры знішчэнні ваўкоў і пры паляванні на зайцоў. Жыццяздольнай аказалася аблога, ці аблава з флажкамі.

Са з'яўленнем кап'я, дроціка і лука (9 тыс. да н.э.) побач з калектыўнымі склаліся і пашырыліся індывідуальныя спосабы палявання. Падыход – падкрадвацце крокам або паўзком да зверна на адлегласць стрэлу. Трапленне – пошук і выяўленне па слядах (тропах) месца знаходжаньня зверна. Добры вынік ад яго зімой, асабліва па першым снезе, і летам па вільготным ландшафце, на якім даўжэй захоўваюцца сляды. Эфектыўнасць траплення значна ўзрастае пасля прыручэння сабакі (9 – 8-е тыс. да н.э.). Пад'езд (паляванне на пад'езд) – набліжэнне да зверна на са-

Яцвягі на паляванні

XIX ст. сярод шляхты), калі на яго віск збягаліся ваўкі і гналіся за саямі з паляўнічымі, якія ехалі ўздоўж лесу. З лукам, а пазней са стрэльбай, палявалі на баравую і балотную дзічыну. Цецерукоў стралялі на такавішчах рана ўвесну, зімой іх прываблівалі балванам (чучалам), якога саджалі на жэрдку крыху ніжэй верхалінаў дрэваў. Качак білі ў падход і на манькуту (падсадную качку). На бакасаў (баранчыкаў, козак), слонак (сломак, вальдшнэпаў), гаршнэпаў, дупеляў, турухтанаў (батальёнаў) палявалі ранній вясной. Паляванне са стрэльбай на дробных птушак мела пераважна спартыўны характар і карысталася папулярнасцю галоўным чынам сярод гарадскіх паляўнічых. Сяляне лічылі за празмерную раскошу траціць набой на птушку ў чвэртку фунта вагой і лавілі іх пераважна сілом.

Здаўна вядомыя і неактыўныя спосабы палявання, заснаваныя на выкарыстанні самалёўных прыладаў і прыстасаванняў: лоўчых ямаў, петляў са скураных паскаў і сухажылля, пасткаў ды інш.

Асноўнай старажытнай зброяй палявання быў лук, з XII ст. пашырыўся ўдасканалены лук – куша (арбалет) з кольбай, лажай і механічным напінаннем цецівы, што павялічыла магчымасць актыўнага палявання.

У X – XIV стст. паляванне ў жыцці чалавека на тэрыторыі Беларусі займала значнае месца. На Палаччыне, Віцебшчыне і Тураўшчыне асноўным аб'ектам палявання былі тур і зубр, на Ваўкавышчыне – дзік, на Пагарыні – бабёр, у ваколліцах Клецака – казуля. Для палявання выкарыстоўваліся ўсе віды наступальнай і абарончай зброі: лукі, кушы, коп'і, дзіды, дроцікі, рагаціны, сякеры, чаканы, шаблі, нажы, кісцяні. Коп'і і дроцікі кідалі наводмах з бегу ці нагнаўшы зверна верхам, дзіды і рагаціны выкарыстоўвалі пры паляванні на буйных звяроў, асабліва мядзведзя. Пашыраным было паляванне разнастайнымі самаловамі, пасткамі (ступіца, ступа, торгала, ашчэп, ваўкоўня, трызубец), сеткамі (лятуха, звон, шацёр, плат, стажок, раз'езд), петлямі, сіламі (пружок, панажы, кола), з XVIII ст. – капкамі саматужнай і фабрычнай вытворчасці.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)